

Socialt hållbar utveckling i Göteborgsregionen – ett kunskapsunderlag

Läsanvisning

Materialet är framtaget på uppdrag av GR:s förbundsstyrelse, med syfte att utgöra ett kunskapsunderlag för en kommungemensam diskussion om socialt hållbar utveckling. Underlaget är utvecklat med stöd av en expertpanel bestående av tjänstemän, forskare och representanter för frivilligorganisationer. Inriktningen för arbetet har utarbetats av GR:s sociala styrgrupp med stöd av GR:s förbundsstyrelse. Kunskapsunderlaget godkändes 3 juni 2010 av sociala styrgruppen.

Läs även: Hållbarhetsmodeller – vad är hållbar utveckling? (GR 2009); Strukturbild för Göteborgsregionen (GR 2008); Uthållig tillväxt – mål och strategier med fokus på hållbar regional struktur (GR 2006); Vision Västra Götaland – Det goda livet (VGR 2005)

INNEHÅLL

Inledning	sid 3-4
Göteborgsregionens utveckling	sid 5-12
Regional identitet med historia	sid 5
Vi blir fler Varför flyttar människor till städer?	sid 7
Storstadens baksidor	sid 9
Mot en socialt hållbar utveckling	sid 11
Trendspaning – vart är vi på väg?	sid 13-29
Staden regionaliseras - ökat resande Vem pendlar, varför – och varför inte?	sid 13
Äldreboom, invandring och nya livssituationer Generationsväxling och arbetskraftsbrist? Nya livssituationer och familjekonstellationer	sid 17
Ökade klyftor och geografisk polarisering Boendesegregationen är regional Segregation också på arbetsmarknaden och i skolan Är segregation alltid ett problem?	sid 22
Bakgrund - rådslagsprocessen	sid 30-31
Källförteckning	sid 32

INLEDNING

GR:s arbete grundar sig i en insikt om vikten av regionala samband där kärna och omland stöder varandra. Under det senaste decenniet har samarbetet kring gemensamma frågor stärkt regionens utveckling – en stark regional struktur skapar förutsättningar för lokala kvaliteter. Ramen för arbetet är en hållbarhetsmodell som beskriver tre dimensioner – den miljömässiga, den ekonomiska och den sociala. En uthållig tillväxt innebär att utvecklingen i samtliga dimensioner balanseras, eftersom dessa är ömsesidigt beroende av varandra.

En regional struktur handlar således inte bara om trafikinfrastruktur – det är inte vägarna som håller samman regionen, utan människorna som rör sig på dem. Framtiden kräver att vi värnar den sociala utvecklingen – villkoren för samspelet mellan människor. En socialt hållbar utveckling är beroende av samhällets förmåga att skapa strukturella förutsättningar för ett gott liv. Men vad är ett gott liv? Och för vem?

Samhällets sammanhållning är beroende av relationer mellan människor som bygger upp en social gemenskap utanför familjen eller den närmaste kretsen av vänner. Det handlar om relationen till grannar eller kollegor, men framförallt om relationen och tilliten till människor man inte känner. Det enskilt största hotet mot en socialt hållbar utveckling är den accelererande segregationen med ökade klyftor och geografisk polarisering. I en segregerad region minskar möjligheterna till spontana möten mellan olika grupper. Räckvidden och framförallt spännvidden på dessa sociala nätverk – dvs. relationer mellan människor med olika bakgrund, ålder och socioekonomisk tillhörighet – är avgörande för att människor ska kunna leva ett gott liv.

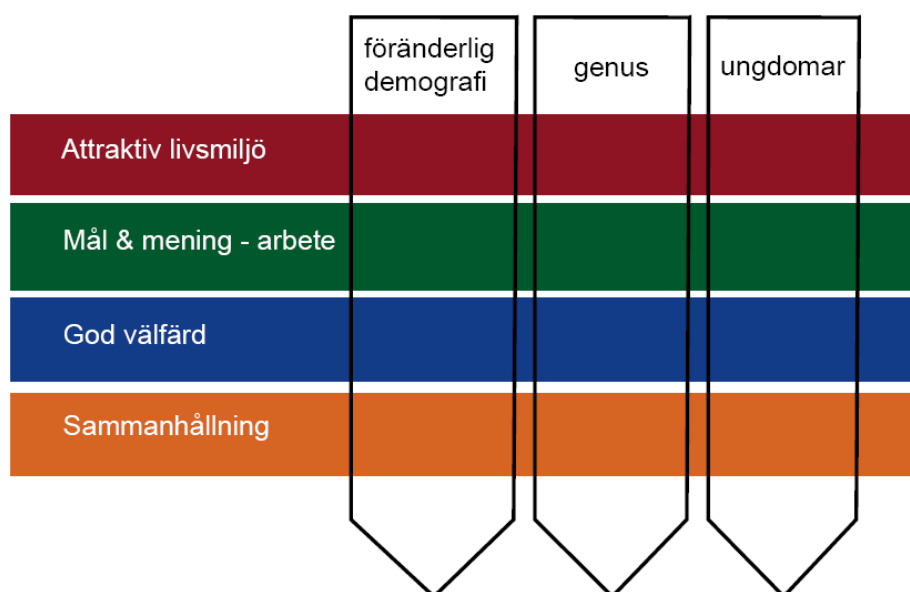
Ur en regional infallsvinkel urskiljs följande grundläggande aspekter för en socialt hållbar utveckling:

En attraktiv livsmiljö som möjliggör ett gott boende och plats att mötas.

Människors möjligheter att finna **mål och mening** handlar om sysselsättning, men också om delaktighet i samhället.

En god välfärd är avgörande för människors känsla av trygghet och rättvisa, vilket i sin tur är nödvändigt för en välfungerande demokrati.

Sammanhållningen i regionen är ömsesidigt beroende av samtliga ovanstående aspekter och grundläggande för en socialt hållbar utveckling.

Villkoren och förutsättningarna för ett gott liv i dessa aspekter skiljer sig åt för olika grupper, vilket illustreras i matrisen ovan genom perspektiven **föränderlig demografi**, **genus** och **ungdomar**.

De sociala sambanden över kommungränserna blir allt mer framträdande och ställer nya krav på kommunerna att hantera problemlösning på olika nivåer, i olika konstellationer och med olika metoder. För kommunerna och för GR handlar arbetet för en socialt hållbar utveckling inte enbart om traditionella socialtjänstfrågor, eller ens enbart om kommunernas välfärdsuppdrag. För att nå visionen om en hållbar utveckling måste även arbetet med utvecklingsfrågor genomsyras av hänsyn till den sociala dimensionen, såväl som till de ekonomiska och miljömässiga dimensionerna. Det behövs därför en gemensam diskussion för att identifiera frågor...

...som är angelägna att driva gemensamt och där GR bedöms vara en bra plattform för det fortsatta arbetet.

...av kommungemensam karaktär men där GR inte är den självklara plattformen.

...som bäst främjas i den enskilda kommunen men där ett fördjupat erfarenhetsutbyte och/eller forsknings- och utvecklingsarbete är önskvärt.

GÖTEBORGSREGIONENS UTVECKLING

En vision för framtiden grundar sig i en historisk identitet och en kunskap om den egna regionens förutsättningar och särart. För att ta ut en gemensam riktning krävs en samsyn om Göteborgsregionens utveckling och möjligheter.

Regional identitet med historia

Göteborgsregionen har genom sitt läge vid nationsgränser och hav alltid varit en plats för möten mellan olika kulturer. Göteborg har allt sedan staden grundades varit en plats präglad av handel och sjöfart: En stad med blicken riktad mot världen och med världens blickar på sig. Anlagd på 1600-talet utvecklades Göteborg snabbt från en befästningsstad, med syfte att hålla omvärlden ute, till en naturlig mittpunkt i senare århundradens internationella handelsutbyte. Människor flyttade till staden från både omlandet och andra länder. Smeknamn som "Nya Amsterdam" och "Lilla London" beskriver en stad som välkomnade internationella influenser och gjorde dem till del av stadens identitet.

Under decennierna efter andra världskriget bidrog hamnens exportmöjligheter, varven och framgångsrik industri i flera delar av regionen till att Göteborgsregionen fick en framskjuten position i svensk ekonomi. Denna kraftiga tillväxt möjliggjordes av en omfattande arbetskraftsinvandring under 1960-talet. En befolkningstillväxt som i sin tur gjordes möjlig av en stor bostadsproduktion och infrastrukturutbyggnad som ytterligare band samman kärna och omland.

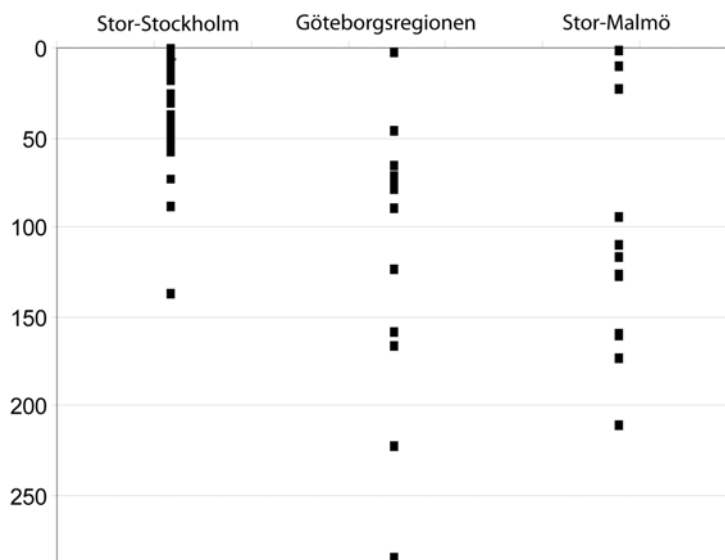
Vattenvägar och bil- och järnvägar har inte bara knutit staden närmre världen utan också sammanlänkat en allt större region. En stor utflyttning från storstadens kärna skedde under den s.k. Gröna vägen, då många småhusområden etablerades i regionen, med följd att befolkningen i Göteborgs kranskommuner ökade kraftigt. En utveckling som även är förknippad med ökad pendling och ett starkare ömsesidigt beroende mellan kärna och omland. Den ekonomiska expansionen byttes på 1970-talet till varvskris och omstruktureringar under de efterföljande decennierna har inneburit stora utmaningar för Göteborgsregionen. Tidigare brukssamhällen och jordbruksbygd har omvandlats till förstäder, industriområden och sedermera företagsparker. Det traditionella industrisamhället håller successivt på att förändras till ett informations- och kunskapsintensivt samhälle med en växande tjänstesektor.

Idag ger tidigare industrimark och brukssamhällen plats för attraktiva bostäder, utbildningskluster och högteknologiska företag, samtidigt som industri- och

logistiksektorerna fortsätter att vara viktiga för Göteborgsregionen. Regionen präglas av ekonomisk tillväxt och en växande befolkning. Under de två senaste decennierna har framförallt inflyttningen direkt från utlandet varit stor, vilket har varit en förutsättning för regionens befolkningstillväxt. Detta har befast stadens och regionens identitet som en mångkulturell plats, men också medfört en mängd nya utmaningar. I bakvattnet av strukturomvandlingen har följt en ökad arbetslöshet, där frigjorda delar av arbetskraften inte förmår möta de krav som nya branscher ställer. Och i spåren av en ökad invandring, med ytterligare grupper som söker ett inträde på arbetsmarknaden, har följt spänningar mellan olika befolkningsgrupper och delar av regionen.

Tolerans utgör ett socialt fundament för en regions utveckling. Ett öppet och tolerant samhälle tillåter en större mångfald i samhället – en mångfald av bakgrunder, förmågor och idéer. Ett öppet och mångkulturellt samhälle stödjer ett utbyte och förverkligande av sådana idéer. Mänsklig kreativitet är inte beroende av etnicitet, kön, sexuell läggning, livsstil eller andra yttre attribut – men av mångfald och möten. Därför är tolerans en förutsättning för att kunna frigöra Göteborgsregionens kreativa potential. (Florida et al, 2007)

Toleransranking för storstadsregionerna

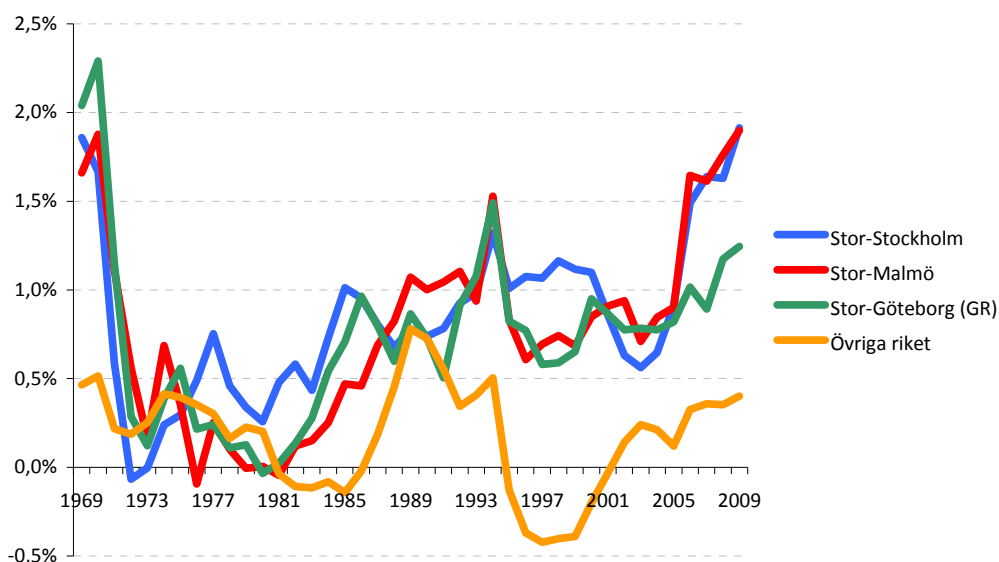
Diagrammet beskriver hur kommunerna i de svenska storstadsregionerna rankas efter toleransindex (på en skala 1-290). Tolerans mäts genom andel utrikes födda av befolkningen, diversitet bland ursprungsländer, andel av befolkningen i artistiska yrken (författare, konstnärer etc.) samt samhället och institutioners attityder mot HBT-personer. Källa: Florida et al (2007)

Vi blir fler

Göteborgsregionens invånare blir fler. I Sverige liksom i hela världen flyttar människor in till storstadsregionerna. I takt med att befolkningens storlek ökar, accelererar inflyttningen från resten av riket och världen ytterligare.

Sedan 2008 bor mer än hälften av jordens befolkning i städer. Det pågår en global koncentration till storstadsregioner, också i Europa och i Sverige. År 1968 bodde drygt 40 procent inom de tre storstadsregionerna i Sverige. Varje år sedan dess har storstädernas andel av befolkningen ökat och idag bor nära hälften av Sveriges befolkning i en storstadsregion. (SCB källa om inget annat anges)

Befolkningsökning i storstadsregionerna och riket, 1969-2009

Sedan 1991 har befolkningsstillväxten i övriga riket varit lägre än i storstäderna. Malmö- och Stockholmsregionen har under de senaste åren en större ökning än Göteborgsregionen. Källa: SCB

Göteborgsregionen är med europeiska mått mätt en liten storstadsregion, men också en snabbt växande stadsregion som sedan 1990-talet har haft en befolkningsökning med i genomsnitt cirka 7 000 per år. I strategidokumentet "Uthållig tillväxt" anges som målsättning att nå en årlig befolkningsökning med 8 000 personer. Under 2009 överträffades målet med 11 300 nya invånare, men fortfarande är befolkningsstillväxten i Malmö och Stockholm kraftigare.

Varför flyttar människor till städer?

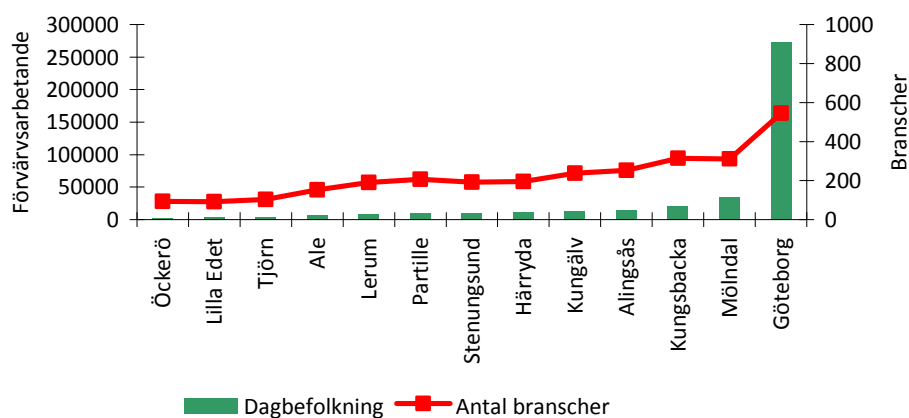
En av stadsutvecklingens viktigaste principer handlar om skalfördelar – människor flyttar hellre till stora regioner, eftersom stora regioner erbjuder fler möjligheter på nära avstånd. Den främsta anledningen till den tilltagande urbaniseringen är alltså storstädernas mångfald – och människors förhoppningar och inneboende drivkraft. Städer erbjuder en stor variation av arbetsplatser, utbildningar, boenden och sociala sammanhang. På precis samma sätt som ett ekosystems bärkraft är beroende av den biologiska mångfalden, är stadens livsmiljö också beroende av en social och ekonomisk mångfald. (Jacobs, 1961/1992)

I ett ekonomiskt perspektiv framhålls gärna att ju större stadsregion, desto bättre är underlaget för att företag och individer ska kunna specialisera sig och utvecklas inom många olika nischer. I en större stad finns fler arbetstillfällen med högre grad av specialisering och bättre karriärmöjligheter. Den här mångfalden bidrar i sig till stadens attraktivitet och utgör en lokalisering fördel, både för företag och för enskilda. En diversifierad arbetsmarknad är mindre känslig för konjunktursvängningar. Mindre regioner är ofta beroende av en huvudsaklig näring, och är därmed mer känsliga för omvärldens växlingar. (BRG, 2006)

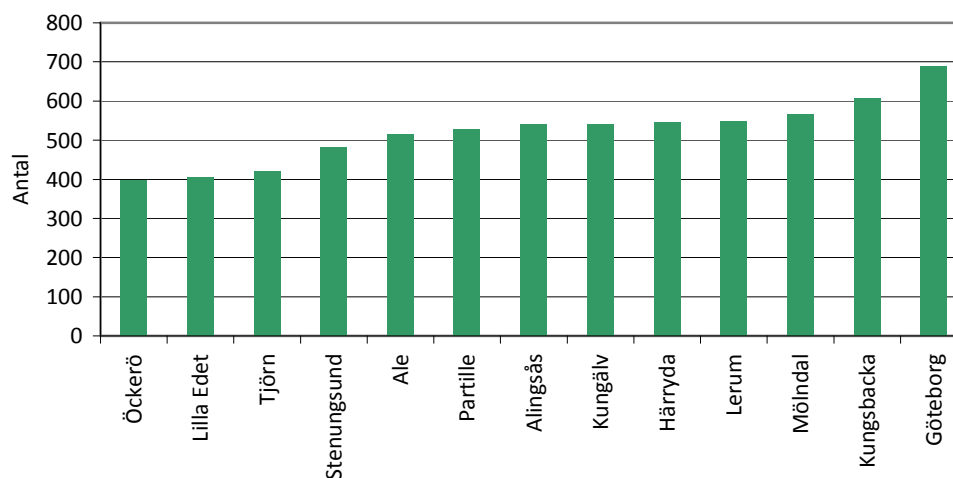
Branscher i Göteborgsregionen

Inom GR finns flest branscher representerade i Göteborgs kommun, framförallt i kärnan. Det nedre diagrammet visar att de boende i GR:s kommuner arbetar inom betydligt fler branscher än vad som finns representerade i hemkommunen, och att invånarna således är beroende av den regionala arbetsmarknaden. Källa: BRG

Antal branscher och förvärvsarbete i GR:s kommuner, 2003

Antal branscher bland de boende i GR 2003

I ett socialt perspektiv kan konstateras att även andra aspekter av mångfald är viktiga för människor. I en större stad finns ett större utbud av aktiviteter och sociala sammanhang; ungdomar söker sig gärna till subkulturer som inte finns på mindre orter och även som vuxen finns det bättre förutsättningar att dela specialintressen med andra människor. I en större stadsregion finns också bättre möjligheter att kombinera ett attraktivt boende, ett bra arbete och ett eget socialt sammanhang, vilket ger förutsättningar för fler i familjen att trivas. Högskolor i regionen möjliggör till exempel för ungdomar att ha kvar befintliga nätverk av familj och vänner inom en nära geografi. Den större regionen underlättar för fler i familjen att hitta arbete, eller för att hitta ett bra boende vid t ex flytt hemifrån eller skilsmässa.

Göteborgsregionens invånare blir fler, men tar alla del av storstadens möjligheter?

Storstadens baksidor

Storstaden är inte bara förknippad med större möjligheter utan också med otrygghet och utanförskap. GR:s tidigare rådslagsdiskussioner har vittnat om en ökad oro för bland annat brottslighet, drogmissbruk och tilltagande socioekonomisk och etnisk segregation.

I storstadsregionerna bor många människor på en liten yta, vilket också innebär att fler brott begås, här finns en högre koncentration av brottslighet. Storstäders brottslighet kännetecknas också av fler typer av brott, där framförallt förekomsten av organiserad brottslighet avviker från övriga riket. I stora städer präglas umgänget

mellan medborgare, samt mellan medborgare och samhällets institutioner, även i högre grad av anonymitet. (SOU 2007:39)

En aspekt såväl av brottsligheten som av anonymiteten utgörs av droghandel och missbruk. Det tunga missbruket är i Sverige mest utbrett i storstadsregionerna och ökar kraftigast i städernas ytterområden. Göteborg uppvisar emellertid den minsta ökningen av storstäderna, vilket tros bero på mindre drastiska nerskärningar i vården för narkotikamissbrukare under 1990-talet än i Stockholm och Malmö. Det finns dock stora variationer mellan regionerna beträffande missbruk av olika droger. GHB förekommer i huvudsak i Göteborg och dess kranskommuner och har de senaste åren krävt flera dödsoffer bland unga människor i Västsverige. (Social resursförvaltning, Göteborgs stad)

Drogmissbruk är också kopplat till hemlöshet, 62 procent av alla hemlösa har missbruksproblem. Inte sällan sammanfaller detta även med psykisk sjukdom, 40 procent av de hemlösa har en psykisk diagnos. (Socialstyrelsen, 2005) För dessa grupper är tillgängligheten till offentliga rum särskilt viktig, och då handlar det inte enbart om uteliggare. Spektrumet av hemlöshet rymmer också människor som bor inneboende hos vänner och släktingar, inte sällan ungdomar och utrikes födda.

Hemlösa och barn är exempel på grupper för vilka de offentliga rummen utgör en särskilt viktig resurs, men alla har inte lika tillgänglighet till dessa platser. Detta styrs till viss del av resursstyrka, men också av andra kulturella och sociala faktorer. Ibland "annekteras" en offentlig plats av en specifik grupp, vilket kan hindra andra grupper att nyttja denna på lika villkor. Det behövs ökad förståelse för att sådana processer kan stärka de sociala nätverken för de individer som nyttjar platsen och en acceptans av att de offentliga rummen med nödvändighet också är platser för åsiktskonflikter. Det är inte nödvändigtvis de platser som planerats för möten som används.

Mellanmänsklig tillit och trygghet är nära sammankopplat med ett välfungerande samhälle som i grunden bygger på relationerna medborgare emellan. Misstro, rädsla och fördomar utgör hinder för sammanhållningen i samhället och vardagens upplevda trygghet återspeglar inte nödvändigtvis verkligheten. (Rothstein 2004; Putnam, 1993/1996) Känslor av otrygghet och misstro varierar med kön, ålder och ekonomiska resurser. Framförallt lyfts tre grupper fram som generellt mer otrygga än andra – kvinnor, äldre och ekonomiskt resurssvaga. Kön är den faktor som har störst betydelse för upplevelsen av otrygghet, men variablerna samverkar ofta. Av kvinnor som bor i resurssvaga områden uppger mer än hälften att de känner sig otrygga när de vistas utomhus på kvällstid, jämfört med 23 procent av de kvinnor som bor i de mest resursstarka bostadsområdena. Bland personer med låg inkomst och låg

utbildningsnivå är upplevelsen av otrygghet generellt högre än för resten av befolkningen. Och inom denna grupp är utrikes födda mer otrygga än människor födda i Sverige. Andelen äldre som är rädda för att gå ut stiger i takt med ålder men även i förhållande till resursstyrka. (Brå, 2009) I motsats till den upplevda otryggheten visar brottsstatistiken att det dock varken är i de resurssvaga områdena eller mot den äldre delen av befolkningen de flest brott begås. (Welin & Antoni, 2006)

Ett viktigt samband framträder även mellan upplevd trygghet och valdeltagande. Den upplevda tryggheten är högre i bostadsområden med högt valdeltagande, oavsett resursstyrka. Förutsättningarna deltagande och förtroendet för demokratin grundas i relationer och tillit mellan människor, samt i förtroendet för offentliga institutioner. Tillit skapas utifrån komplexa kulturella, sociala och historiska sammanhang men avgörande är vardagens mellanmännsliga möten. Av stor vikt är att dessa möten också uppstår med människor som inte är lik en själv. Mellanmännslig tillit bygger på informella mekanismer, på vilja och benägenhet att mötas och interagera, men samhället kan samtidigt bidra till att skapa sociala mötesplatser där individer uppmuntras till att söka sig utanför sina etablerade sociala mönster. (Brå 2009, Rothstein 2004)

Storstaden är förknippad med en otrygghet som inte helt kan förklaras av faktiska risker – hur utvecklar vi modigare invånare?

Mot en socialt hållbar utveckling

GR:s mål- och strategidokument "Uthållig tillväxt – mål och strategier med fokus på hållbar regional struktur" ligger till grund för det fortsatta arbetet med att utveckla Göteborgsregionen. Ramen för arbetet är en hållbarhetsmodell som beskriver tre dimensioner – den miljömässiga, den ekonomiska och den sociala. En uthållig tillväxt innebär att utvecklingen i samtliga dimensioner balanseras, eftersom dessa är ömsesidigt beroende av varandra. En god utveckling i en av dimensionerna kan stärka den positiva utvecklingen i en annan. Obalanser och negativ utveckling inom någon av dimensionerna utgör ett påtagligt hot mot den önskade utvecklingen av Göteborgsregionen. Vid rådslagsdiskussionerna har särskilt framhållits behovet av att fördjupa kunskapen och samarbetet kring den sociala dimensionen.

På den internationella arenan lyftes den sociala dimensionen fram redan i Agenda 21, den första handlingsplanen för hållbar utveckling från 1992, med fokus på lokalsamhälle, närmiljö, demokrati och delaktighet. Sedan millennieskiftet har också

FN fortsatt framhållit vikten av en socialt hållbar utveckling, med Millenniemålen, Johannesburgdeklarationen 2002 och samarbetet om stadsutveckling inom Habitat-programmet som viktiga milstolpar. Ett viktigt fundament utgörs också av FN:s mänskliga rättigheter. (FN, 1948)

EU:s vision om hållbara utveckling beskriver ett samhälle som verkar för nuvarande och kommande generationers förbättrade livskvalitet, förvaltar och använder resurser effektivt samt utnyttjar ekonomins innovationspotential, men som samtidigt inte riskerar säker välfärd, sund miljö och social sammanhållning. För att nå visionen har man identifierat sju huvudutmaningar, däribland folkhälsa samt social integration, demografi och invandring. (EU, 2001/2006) I arbetet med Lissabonstrategi har EU-kommissionen också lyft fram jämställdhet, en åldrande befolkning och ett förändrat arbetsliv som utmaningar. (EU, 2000/2005)

Såväl FN som EU framhåller insatser och samverkan på lokal och regional nivå som avgörande för en hållbar utveckling, inte minst avseende den sociala dimensionen. GR:s arbete grundar sig i en insikt om vikten av regionala samband där kärna och omland stöder varandra. Under det senaste decenniet har samarbetet kring gemensamma frågor stärkt regionens utveckling, där en stark regional struktur skapas förutsättningar för lokala kvaliteter. Men en regional struktur handlar inte bara om trafikinfrastruktur och miljöfrågor – det är inte vägarna som håller samman regionen, utan människorna som rör sig på dem. Framtiden kräver att vi värnar också den sociala utvecklingen, att vi förbättrar villkoren för samspelet mellan människor. Ett gott liv för den enskilda människan är beroende av en välfungerande samhällsstruktur som inte kringkärs av administrativa gränser. En socialt hållbar utveckling är beroende av samhällets förmåga att skapa strukturella förutsättningar för ett gott liv.

Ur ett regionalt perspektiv urskiljs följande grundläggande aspekter:

En attraktiv livsmiljö som möjliggör ett gott boende och plats att mötas.

Människors möjligheter att finna **mål och mening** handlar om sysselsättning, men också om delaktighet i samhället.

En god välfärd är avgörande för människors känsla av trygghet och rättvisa, vilket i sin tur är nödvändigt för en välfungerande demokrati.

Sammanhållningen i regionen är ömsesidigt beroende av samtliga ovanstående aspekter och grundläggande för en socialt hållbar utveckling.

Hur kan vi gemensamt stärka de strukturella förutsättningarna för en socialt hållbar utveckling?

TRENDSPANING – VART ÄR VI PÅ VÄG?

Utvecklingen stannar inte upp. En vision för framtiden ska inte bara vara välgrundad i historiskt givna förutsättningar, utan behöver också förhålla sig till samtida utveckling. Visionen om hållbar utveckling strävar efter att skapa en beredskap för förändring och en djupare förståelse för samband mellan olika sektorer, tidsperspektiv och ansvarsnivåer. För att ta ut riktningen för ett gemensamt vägval fordras gemensamma insikter om vilka trender som påverkar Göteborgsregionens lokala sammanhang idag och imorgon.

En av de mest framträdande tendenserna som ställer krav på samordning och samsyn över kommungränserna är människors ökade rörlighet – pendling och flytt. ”Allt fler frågor stannar inte vid kommungränsen” sades vid GR:s förra rådslag. Och detta just för att allt fler människor inte heller stannar vid kommungränsen.

Staden regionaliseras - ökat resande

Göteborgsregionens befolkningstillväxt består i en naturlig befolkningsökning i form av flyttningar och ökade födelsetal. Detta kallas regionförtätning, när fler människor bosätter sig inom ett visst geografiskt område, helst koncentrerat till tätorterna inom regionen. Men en storstadsregion – som sådan – definieras inte enbart av befintliga administrativa och geografiska gränser. När människor förändrar sitt rörelsemönster kan storstaden öka sin räckvidd. Staden, dess utbud och mångfald, växer också genom regionförstoring, då en större yta länkas samman till en gemensam arbetsmarknad och en gemensam bostadsmarknad. Storstaden är till sin funktion regional.

En av de viktigaste ambitionerna i GR:s rådslagsprocess har varit att verka för en fortsatt regionförstoring. Ett led i detta arbete har varit att ta fram en strukturbild, vilken fångar de övergripande strukturbildande element som är av betydelse när det gäller att skapa en samsyn kring hur Göteborgsregionens fysiska struktur ska utvecklas. Målet har varit att enas om en regional struktur som ger förutsättningar för att värna och utveckla lokala kvaliteter i regionens alla delar.

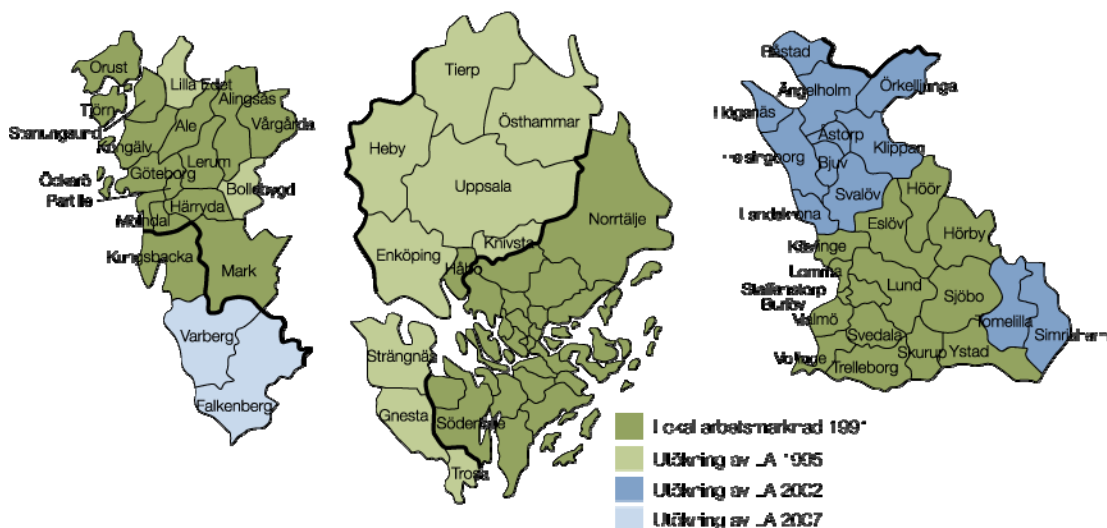
Strukturbild för Göteborgsregionen.

En överenskommelse om att vi gemensamt tar ansvar för att den regionala strukturen är långsiktigt hållbar.

Godkänd av GR:s förbundsstyrelse maj 2008

1985 bestod Sverige av 125 lokala arbetsmarknader, dvs. kommuner som länkas samman till större regioner genom arbetspendling. 2008 hade antalet minskat till 75 lokala arbetsmarknader. Störst är förändringarna i de tre storstadsregionerna, där befolkningstätheten har gjort satsningar på infrastruktur och kollektivtrafik lönsamt, vilket i sin tur har lett till ökad pendling.

Storstädernas lokala arbetsmarknader och deras utveckling

Göteborgs lokala arbetsmarknad har inte vuxit lika mycket som Malmös och Stockholms, och framförallt inte genom regionförstoring. Källa: SCB

I ett ekonomiskt perspektiv är rörligheten inom regionen är en betydande faktor för en positiv stadsutveckling. En rörligare befolkning innebär ett större kompetensutbud för de företag som väljer att lokalisera sig i regionen – vilket i sin tur medför fler arbetstillfällen. Men för att människor ska kunna dra nytta av stadens

utbud av sysselsättning, boende och aktiviteter måste det vara möjligt att röra sig inom området friktionsfritt. Detta ställer nya och ökade krav inte bara på trafikinfrastrukturen utan också på välfärdsystemen.

Hur kan välfärdssystemen bättre möta behoven hos allt rörligare invånare?

Gemensam arbetsmarknad och gemensam bostadsmarknad

När valet av arbetsplats sker över en större region, omfattar detta även valet av bostad, dvs. en större arbetsmarknadsregion innebär samtidigt en större bostadsmarknadsregion. En effekt av regionförstoringen är att arbetsplatser i stor utsträckning lokaliseras till regionens kärna, medan boendet är spritt över ett större område. Kärnans betydelse för arbetsmarknaden har stärkts i och med övergången från industrisamhälle till kunskapsekonomi. Med allt större andel av arbetskraften inom tjänstesektorn har pendling över kommungräns nästan fördubblats sedan mitten av 1970-talet, och allra mest ökar den långväga pendlingen. Drygt 174 000 personer pendlar in till en kommun i GR och av den totala inpendlingen sker drygt 60 procent till Göteborg.

Ökad pendling kan vara ett tecken en mer flexibel arbetsmarknad, där man kan byta arbete utan att byta bostad. Men det kan också vara ett tecken på en trång och orörlig bostadsmarknad, där de som arbetar i kärnan tvingas bosätta sig på allt längre pendlingsavstånd. I ett internationellt perspektiv kan en sådan utveckling iakttas i storstäder som t ex London, med allvarliga konsekvenser såväl för människor som tvingas in i ofrivillig pendling, som för företagens kompetensförsörjning. Pendling innebär alltid en prioritering, och för resurssvaga grupper som tjänar mindre på pendling kan utbudet av tillgängliga bostäder nära arbetsplatserna vara viktigt.

I teorin innebär en gemensam arbetsmarknad också en gemensam bostadsmarknad, men samma utbud är inte tillgänglig för att regionens invånare vare sig vad gäller jobb eller bostäder. I valet av arbete avgör den enskildes kompetens utbudet på arbeten och i valet av bostad är familjesituation och framförallt resursstyrka styrande.

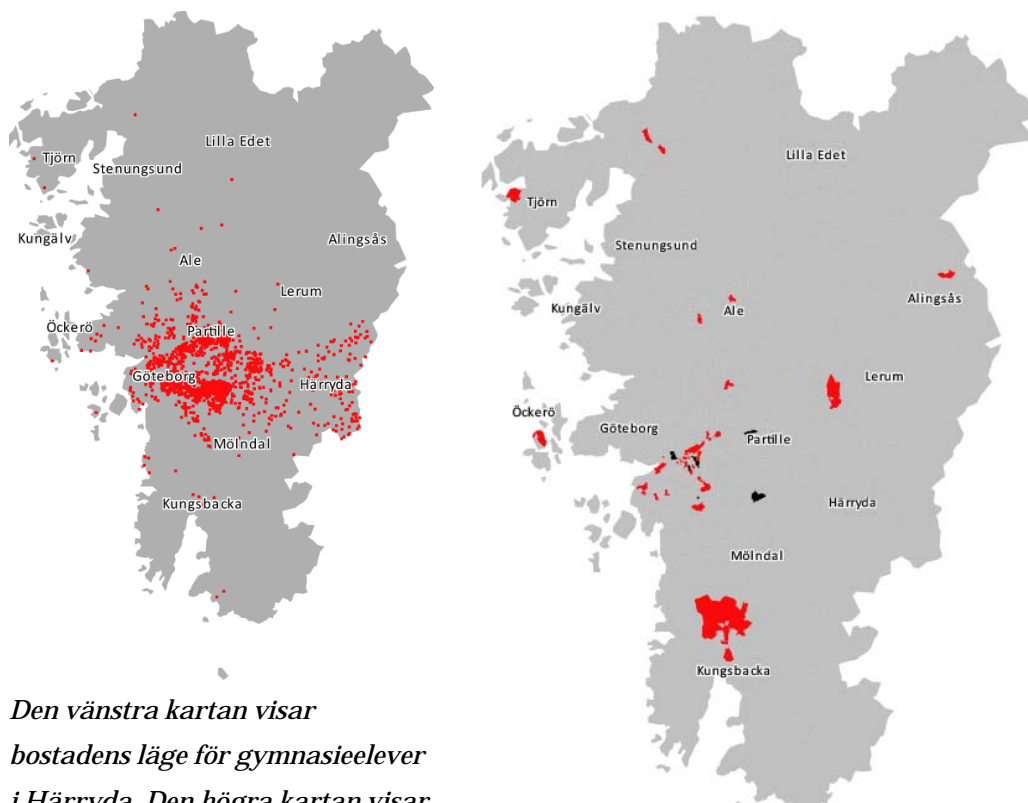
Hur stärker vi förutsättningarna för att finna ett gott boende i regionen oavsett resursstyrka och situation?

Vem pendlar, varför – och varför inte?

Inte bara yrkesarbetande vuxna pendlar, i och med den gemensamma gymnasieintagningen inom GR-området omfattar regionförstoringens ökade

valmöjligheter också ungdomar. Men eftersom gymnasieungdomars resmöjligheter ser annorlunda ut än vuxnas – de har framförallt sällan tillgång till bil – skiljer sig också deras pendlingsmönster. Genom att synliggöra ungdomars resmönster kan vi också få en bättre generell förståelse för hur andra, resurssvaga grupper har skilda förutsättningar att ta del av regionförstoringens möjligheter, då människors resmöjligheter kraftigt begränsas utan tillgång till bil.

Gymnasieelevers pendlingsmönster

Den vänstra kartan visar bostadens läge för gymnasieelever i Härryda. Den högra kartan visar gymnasieskolans läge för elever boende i Härryda. Källa: GR gymnasieintagningen

Regionförstoring innebär ett ökat resande till både arbete och fritidssysselsättningar. Fler reser och resandet sker över längre sträckor, men utan att resan nödvändigtvis tar längre tid för den enskilde. Pendling sker av olika orsaker, men en grundförutsättning för att börja pendla är att man i något avseende tjänar på det; ett karriärsteg, högre lön, en väg ur arbetslöshet eller en möjlighet att kombinera ett önskat boende med ett bra jobb.

Villkoren för pendling och för att dra nytta av regionförstoringen ser alltså olika ut för olika grupper: Män pendlar i större utsträckning än kvinnor, framför allt pendlar män längre än kvinnor. Yngre pendlar mer än äldre, men det är bland åldern 50-64

är som pendlingen ökat mest. Högutbildade pendlar i större utsträckning än lågutbildade. Här finns dock en könsskillnad, högutbildade män pendlar betydligt längre än lågutbildade män, men högutbildade kvinnor pendlar inte längre än lågutbildade kvinnor. Utlandsfödda pendlar i mindre utsträckning än svenskfödda, och skillnaderna har ökat över tid. (SOU 2007:35)

Regionförstoringens skilda villkor för kvinnor och män kan förklaras genom val av färdmedel och familjeförhållanden, men framförallt genom den könssegregerade arbetsmarknaden. Män har i högre omfattning tillgång till bil, pendlar längre sträckor och får därmed tillgång till en större arbetsmarknad med fler karriärmöjligheter. Kvinnor reser mer kollektivt, förflyttar sig kortare sträcka på längre tid och de rör sig inom ett geografiskt mindre område. Men den som har längst sträcka till arbetet reser inte självklart längst tid, förutom färdmedel styr också ärenden på vägen, som att handla eller hämta och lämna barn. Här bidrar de offentliga verksamheterna med viktiga ramförutsättningar – bl.a. genom barn- och äldreomsorg – för hur ”livspusslet” går ihop. (Boverket, 2005; Tullberg, 2004; Friberg et al., 2004)

Skillnaden i rörlighet kopplat till familjebildande präglar också kvinnors möjligheter och villkor på arbetsmarknaden generellt. Sambandet mellan löneutveckling och pendlingsbenägenhet betydligt svagare för kvinnor än för män. En förklaring till detta återfinns i den könsuppdelade arbetsmarknaden där kvinnor i högre grad arbetar i den offentliga sektorn, 83 procent av de offentliganställda i Göteborgsregionen är kvinnor, och män arbetar oftare i den privata. Inom de offentliga yrkena, framförallt vård, omsorg och skola, är möjligheterna till löneutveckling sämre och ger därför sämre incitament för pendling. Det samma gäller också generellt för låginkomstyrken. (Vägverket 2005) Villkoren för att ta del av regionförstoringens fördelar skiljer sig alltså mellan olika grupper, framförallt nyttjar redan resurssvaga möjligheterna till pendling sämre.

Hur kan vi bättre nyttja regionförstoringen för att erbjuda fler en väg ur arbetslöshet och bättre karriärutveckling?

Äldreboom, invandring och nya livssituationer

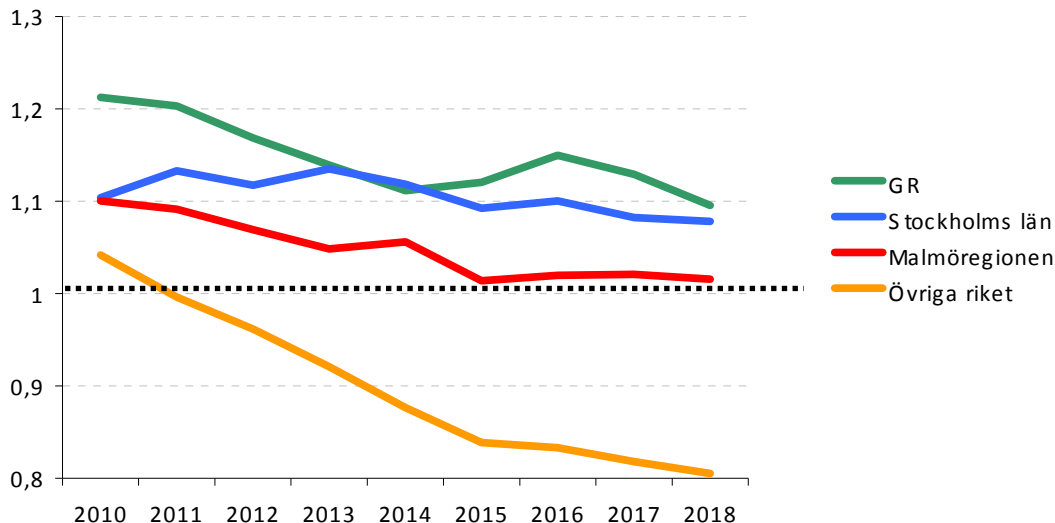
Över tid förändras en befolknings fördelning, storlek och sammansättning. I hela Göteborgsregionen växer befolkningen – en trend som även är ett mål för GR inom ramen för ”Uthållig tillväxt”. Befolkningstillväxten är den enskilt viktigaste resursen för regionens fortsatta utveckling. En förändrad befolkningsstruktur ställer nya krav på samhället, men innebär också nya utvecklingsmöjligheter.

Generationsväxling och arbetskraftsbrist?

Höga födelsetal under efterkrigstiden i kombination med ökad livslängd och numera lägre barnafödande innebär att andelen äldre i befolkningen ökar. Sverige står tillsammans med många andra länder i västvärlden inför vad som betecknas en "äldreboom". Många av dagens äldre är emellertid både friskare och lever längre än förr. Men äldre är inte en homogen grupp, utan det finns stora skillnader mellan olika ålders- och socioekonomiska grupper. Den åldrande befolkningen förväntas öka efterfrågan på välfärdstjänster och kommunal service, samtidigt som intäkterna från den yrkesarbetande delen av befolkningen minskar. Till år 2020 beräknas befolkningen öka med 10 procent i regionen, men andelen över 65 år ökar med 23 procent. Det är också först efter år 2020 som fyrtioåringarna kommer upp i de åldrar där de kräver som mest vård och omsorg.

För Göteborgsregionen är dock utvecklingen inte lika kritisk, framförallt eftersom befolkningsandelen yngre inte minskar i storstäderna i samma utsträckning som i övriga riket.

Åldersavgångar relativt nytillkomna ungdomar på arbetsmarknaden

Diagrammet ovan visar förhållandet mellan antalet åldersavgångar och antalet nytillkomna ungdomar på arbetsmarknaden. En nivå på ett betyder att det är lika många som tillkommer på arbetsmarknaden som det är som lämnar densamma.

Källa: VGR, SCB, Stockholms län, Region Skåne

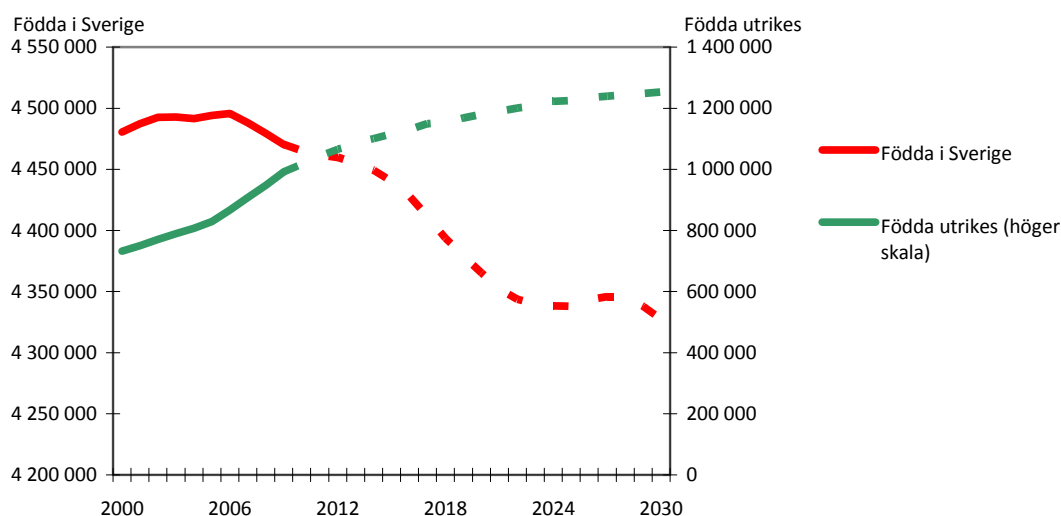
Arbetsmarknaden kommer allvarligt att drabbas av befolkningens förändrade sammansättning. För hela nationen kommer antalet åldersavgångar från

arbetsmarknaden vara fler än de nytilkomna ungdomarna redan år 2013. Göteborgsregionen däremot har tillsammans med de andra storstadsregionerna under hela perioden fram till 2018 fler ungdomar som tillkommer på arbetsmarknaden än vad det är pensionärer som lämnar. Landet som helhet har däremot motsatt utveckling.

Storstadsregioner har generellt en yngre befolkning och det gäller också för Göteborgsregionen. Medelåldern är lägre än för riket. Inflyttningen av ungdomar upp till 25-årsåldern är stor, de flyttar från hela landet, framför allt till kärnan för att arbeta eller studera. Ungdomsgruppen har under de senaste tjugo åren blivit dubbelt så benägna att flytta. Sedan sker en utflyttning till kranskommunerna i familjebildningsåldrarna. Av de studenter som genomgår en utbildning i Göteborg stannade ca 70 procent kvar i regionen minst tre år efter avslutad utbildning. (SOU 2007:35; Göteborgs Universitet, 2006)

Den demografiska utvecklingen i landet som helhet förväntas att leda till arbetskraftsbrist i vissa regioner. Samtidigt står många idag i praktiken utanför arbetsmarknaden, särskilt bland människor med utländsk bakgrund. Av Göteborgsregionens befolkningsökning mellan 1990-2006 består nästan hela ökningen av personer med utländsk bakgrund, dvs. personer som är utrikes födda eller vars båda föräldrar är födda utomlands. Fram till och med 2030 beräknas utrikes födda motsvara Sveriges totala befolkningsökning. I likhet med äldre, förknippas ofta den växande andelen invånare med utländsk bakgrund med ökade välfärdskrav och försörjningsbörda. Men med förestående stora pensionsavgångar och därmed oundgänglig generationsväxling på arbetsmarknaden, utgör invandrade och inflyttade den lokala arbetsmarknadens viktigaste resurs.

Befolkningsutveckling 20-64 år, födda i Sverige och utrikes

Diagrammet ovan visar befolkningsutveckling i Sverige sedan 2000 och befolkningsprognos fram till 2030. Antalet personer i arbetskraften antas öka med 175 000 mellan 2007 och 2030. Utrikesfödda står för hela ökningen och lite där till, 250 000, medan arbetskraften väntas minska med 75 000 för svenskfödda. Källa: SCB

I Göteborg är 20 procent av invånarna födda utanför Sverige. Dessa representerar tillsammans 185 olika nationaliteter och talar över hundra olika språk. I övriga GR-kommuner är i genomsnitt 10 procent av invånarna födda utanför Sverige. Det finns en stor utvecklingspotential i att bli bättre på att nyttja de möjligheter det innebär att utlandsfödda söker sig till regionen. För att Göteborgsregionen ska vara en attraktiv region med ett fungerande näringsliv är det viktigt att hela den arbetsföra befolkningen tas tillvara – oavsett bakgrund.

Göteborgsregionen har en välutbildad befolkning, 34 procent mellan 16 och 74 har en eftergymnasial utbildning vilket är fyra procent högre än riksgenomsnittet. Detta gör att regionen har en god tillgång på utbildad arbetskraft för kvalificerade yrken och god service. Liksom i övriga riket har fler kvinnor än män en högre utbildning.

Under de senaste decennierna har befolkningens utbildningsnivå stigit, med konsekvensen att allt större vikt läggs vid formell kompetens. Samtidigt ökar andelen unga som inte är behöriga till gymnasiet, eller inte fullföljer sina gymnasiestudier. På arbetsmarknaden krävs allt högre kvalifikationer för att få ett arbete. Detta har resulterat i ett glapp mellan kvalifikationskraven för att få ett arbete och vad som krävs för att utföra det, vilket drabbar såväl invandrare med bristande språkkompetens som lågutbildade eller människor med funktionshinder.

Hur underlättas etablering på arbetsmarknaden utrikesfödda och unga?

Nya livssituationer och familjekonstellationer

Ytterligare en aspekt av den demografiska utvecklingen är förändringar i hushållssammansättning, dvs. hur familjerna ser ut och hur människor bor tillsammans. Kärnfamiljen är fortfarande den vanligaste samlevnadsformen i Sverige men samhällstrenden visar på en allt större variation i samlevnadsformer. Familjer bryter upp och nya par flyttar samman. Både familjer som består av en ensamstående förälder med barn, och ombildade familjer, där en eller båda föräldrarna har barn från tidigare relationer, har blivit vanligare. Men fortfarande lever de flesta barn, drygt 70 procent, med båda sina föräldrar. Sedan 1980-talet har andelen barn som bor med en ensamstående förälder blivit större. Fyra av fem barn som bor med en ensamstående förälder bor med mamman. (Barnombudsmannen, 2007) I ombildade familjer kan barnen dela sin tid mellan två familjer, och det kan även finnas olika konstellationer av syskon i föräldrarnas respektive nya relationer. Detta ställer nya krav på samhällets flexibilitet vad gäller bostäder, barnomsorg och skola, särskilt för barn som har föräldrarna i olika delar av regionen.

En tydlig trend är att familjebildning sker senare i livet, genomsnittsåldern för förstagsföräldrar i storstäder har sedan början av 1970-talet stigit med ca sex år till 30 år för mammor och 32 år för pappor. Allt fler personer lever också i samboförhållanden utan att gifta sig och andelen vuxna utan barn ökar i västvärlden. Barnlöshet har ett tydligt samband med det uppskjutna barnafödandet. En del av den ökade barnlösheten är alltså ofrivillig, men prognoser gör också gällande att den frivilliga barnlösheten ökar. (Institutet för framtidsstudier)

Samlevnadsformer för den växande gruppen äldre förändras också över tid. Det finns en stor andel gamla i storstadskärnorna som varken har partner eller barn inom 10 mils avstånd. Äldres vårdbehov ökar snabbt i framtiden, antalet äldre som behöver mycket hjälp förväntas fördubblas mellan åren 2025 och 2050. Särskilt kvinnor kommer att behöva mycket hjälp från samhället. Männerna tar nämligen inte hand om sin partner i samma utsträckning som kvinnorna gör. Dessutom tillkommer att många äldre har förväntningar och behov som inte traditionellt hanteras inom vården, ofta kopplat till ensamhet och minskande sociala nätverk. Svårighet att röra sig utanför hemmet kan också göra att äldre känner sig ensamma. Det ställer krav på äldreomsorg och hemtjänst att också svara för sociala aktiviteter. (SCB, 2005)

En växande grupp resursstarka äldre kan också påverka bostadsmarknaden, gemenskap, närhet och service är förväntade prioriteringar. Kanske väntar en stor omflyttning, där äldregenerationen söker sig till flerbostadshus och lokala centrum. En annan möjlighet är att många äldre vill bo kvar i området, med stora krav på

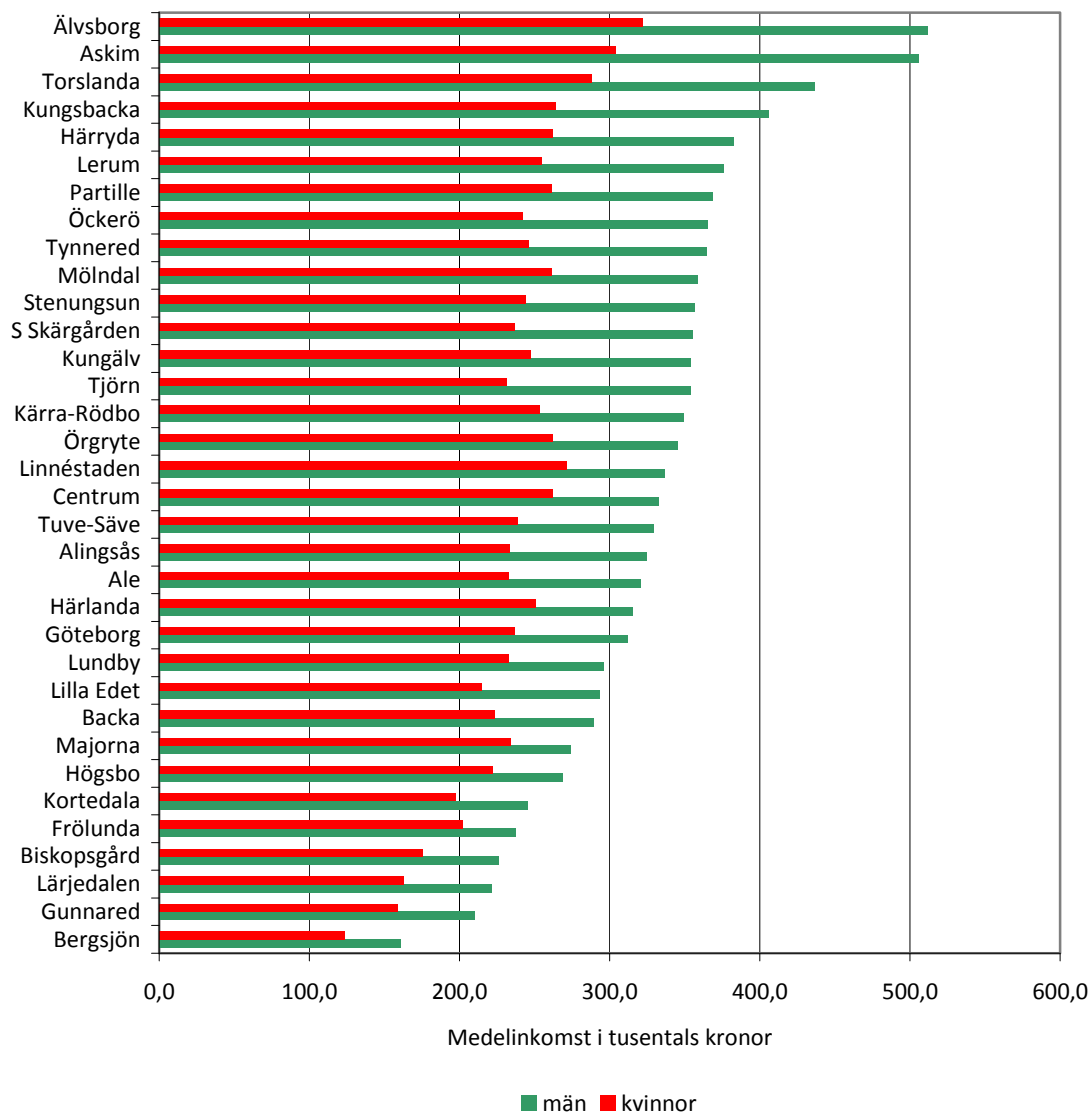
bostadsanpassning, färdtjänst och äldreomsorg vid oförändrat bostadsbestånd i dessa områden. I Europa byggs på många håll av privata aktörer också "gated communities" riktade till denna grupp, vilket ger negativa effekter för samhällets sammanhållning och den regionala utvecklingen. Väntar, och är det i så fall möjligt att förekomma en sådan utveckling i Göteborgsregionen?

Ökade klyftor och geografisk polarisering

Det enskilt största hotet mot en socialt hållbar utveckling är den accelererande socioekonomiska och etniska segregationen – ökade sociala klyftor och geografisk polarisering.

Människors livskvalitet är till viss del beroende av individuella ekonomiska förutsättningar, men också av välståndet i samhället som helhet. Oavsett genomsnittlig levnadsnivå i ett land så är en avgörande faktor för invånarnas välmående de ekonomiska klyftorna mellan människor. Ojämlighet har visat sig drabba inte bara de fattiga utan alla. Sverige är idag ett av världens mest jämlika länder, men i takt med att klyftorna ökar drabbas människor i båda ändar av inkomstskalan. Graden av ojämlikhet i ett samhälle påverkar hur vi mår både fysiskt och psykiskt; hur länge vi lever; hur vi lyckas med våra studier; hur vanliga tonårsfödslar är; hur utbredd fetman är; hur mycket kriminalitet och våld som finns; hur stor den sociala rörligheten är, med mera. (Wilkinson & Pickett, 2009)

Medelinkomst i GR-kommunerna och Göteborgs stadsdelar 2007, särredovisat för kvinnor och män.

I alla kommuner och stadsdelar har män en högre medelinkomst än kvinnor. Skillnaderna är störst i de områden där männen har högst medelinkomst. Källa: SCB

Samhällets sammanhållning är beroende av relationer mellan människor som bygger upp en social gemenskap utanför familjen eller den närmaste kretsen av vänner. Det handlar om relationen till grannar eller kollegor, men framförallt om relationen och tilliten till människor man inte känner. I en segregerad region minskar möjligheterna till spontana möten mellan olika grupper. Göteborgsregionen sammanlänkas inte enbart genom dess trafikinfrastruktur utan också av den sociala infrastrukturen som utgörs av mellanmännsliga relationer. Räckvidden och framförallt spännvidden – dvs. relationer mellan människor med olika bakgrund, ålder och socioekonomisk

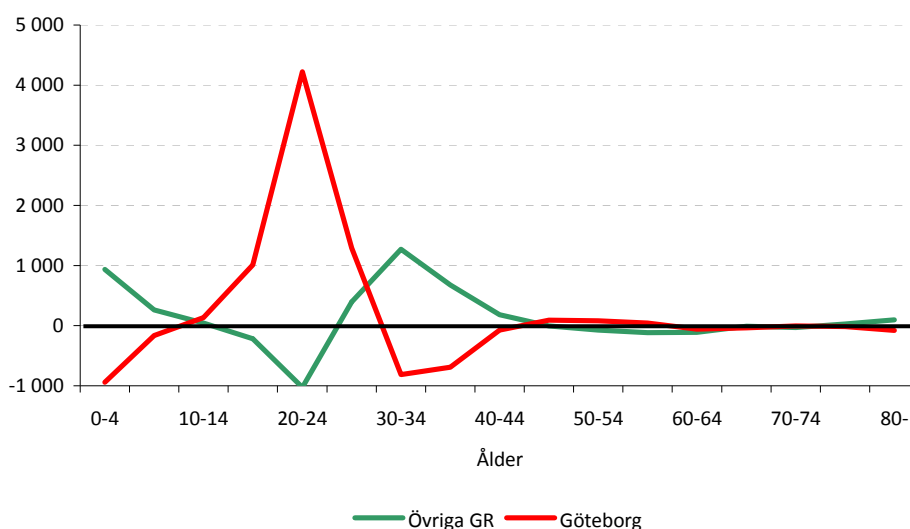
tillhörighet – på dessa sociala nätverk är avgörande för att människor ska kunna leva ett gott liv.

Boendesegregationen är regional

Valet av bostad, eller bristen på valmöjligheter, leder i stora städer till en sortering på bostadsmarknaden. Detta resulterar i en rumslig uppdelning av olika grupper i olika bostadsområden, s.k. boendesegregation. Ju större ensidiga områden och ju större skillnad mellan områdena, desto allvarligare är segregationen och dess konsekvenser. När arbetsmarknaden vidgas och därmed bostadsmarknaden, ökar riskerna för en accentuerad boendesegregation och geografisk polarisering.

Under 2009 presenterades på uppdrag av S2020, Göteborgs stad en omfattande studie av den etniska och socioekonomiska boendesegregationen i Göteborgsregionen. Här framhålls att det inte är området som är segregerat utan staden, och i ännu högre utsträckning arbetsmarknadsregionen. Att större andel resurssvaga bor i vissa områden hänger således samman med att det finns bostadsområden med en än mer homogen medelklassbefolkning. Boendesegregation beror delvis på bostadsbeståndets struktur, där ensidiga områden avseende upplåtelseform och typologi oftast inhyser en ensidig befolkning avseende resursstyrka och hushållssammansättning. Barnfamiljer är t.ex. beroende av bostäder med fler rum och resurssvaga har sällan möjlighet till köp av bostadsrätt eller villa. (Andersson et al, 2009) Bostadsbeståndets struktur och invånarnas sociala sammansättning kan påverkas genom lokalisering av nyproduktion, men också genom det befintliga bostadsbeståndets förvaltning och vid förmedling av bostäder. Här utgör de kommunala planprocesserna och allmännyttan viktiga politiska verktyg, men frågorna involverar också fler aktörer.

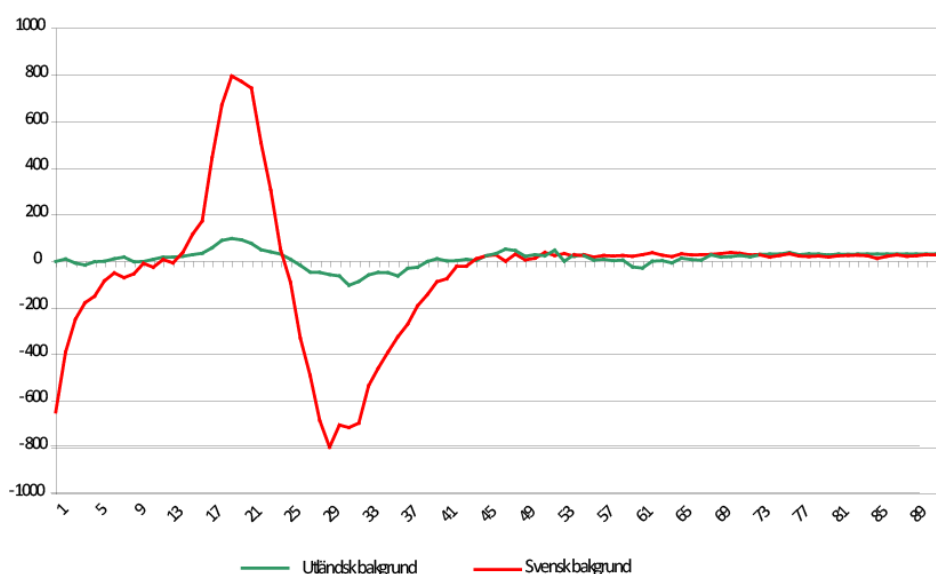
Flyttningar mellan Göteborg och övriga GR efter ålder 2008.

En tydlig trend bland invånarna med svensk bakgrund är att ungdomar flyttar in till staden, medan barnfamiljer med småbarn flyttar ut till kranskommunerna.

Göteborgsregionens bostadsmarknad är i alla aspekter kraftigt segregerad, människor bor i stor utsträckning tillsammans med likar – oavsett om det gäller socioekonomisk ställning såsom inkomst och utbildning, eller om det gäller födelseland. Detta gäller framförallt för resursstarka svenskar. En viktig anledning till den socioekonomiska segregationen är den ensidiga lokaliseringen av upplåtelseformer i olika delar av regionen, men detta är inte hela förklaringen.

Flyttningar mellan Göteborg och övriga GR efter ålder och bakgrund 2002–2006.

Diagrammet visar att det åldersrelaterade flyttmönstret för svenskfödda, knappt är utläsbart för personer med utländsk bakgrund. Källa: Andersson et al (2009)

Svenskars flyttmönster präglas i allt högre utsträckning av regionförstoringen, dvs. möjligheten att bo längre från arbetsplatsen, vilket i viss utsträckning är förknippat med resursstyrka. Sambanden mellan resursstyrka och etnicitet resulterar också i en etnisk boendesegregation – men även om vi bortser från resursstyrka präglas Göteborgsregionen av etnisk segregation. Människor med utländsk bakgrund flyttar generellt kortare sträckor och primärdestinationen för nyanlända får således långtgående konsekvenser för boendemönster på lång sikt. På regional nivå får mottagandet av nyanlända alltså stor betydelse för segregationen, men också möjligheterna till vidareflytt.

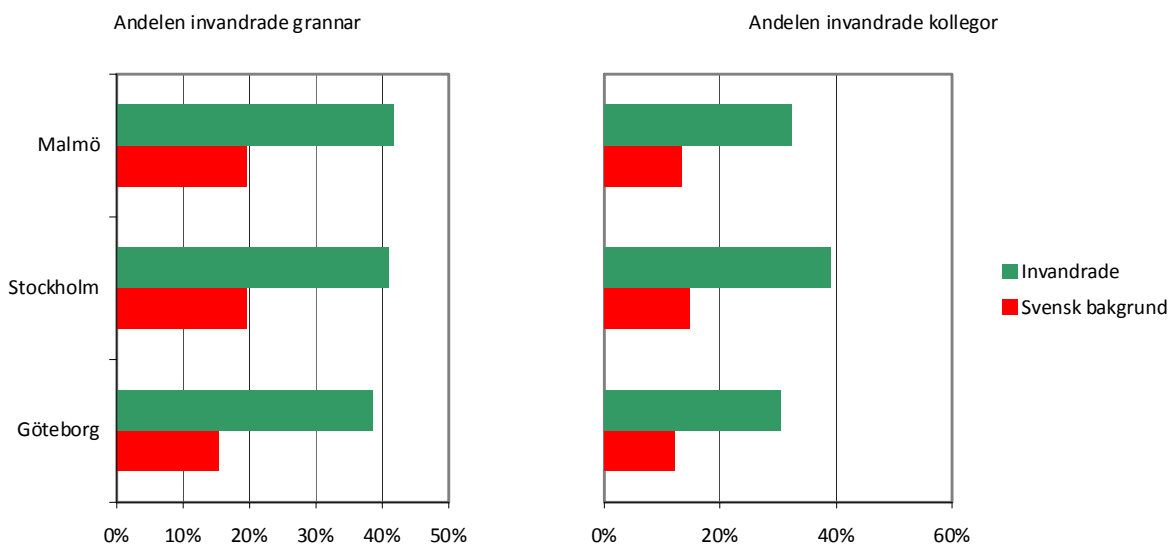
Den etniska segregationens effekter märks tydligast i resurssvaga områden, som också i dagligt tal ofta kallas för stadens segregerade områden – trots att villaförorter och bostadsrättsområden har en än mer ensidig befolkning. I ett längre perspektiv innebär alltså segregation inte bara ekonomiska merkostnader för samhället som helhet, utan begränsar kraftigt möjligheterna för människor i alla delar av regionen att delta i samhällsutvecklingen.

Hur kan bostadsbyggande och bostadsförmedling bidra till att minska boendesegregationen?

Segregation också på arbetsmarknaden och i skolan

Segregationen i Göteborgsregionen, liksom i de andra storstadsregionerna, har över tid ökat, vad gäller såväl socioekonomi som etnicitet. I dagligt tal avser segregation ofta boendesegregation, men i en nyutgiven rapport från SNS (Nordström & Åslund, 2009) redovisas att samma mönster återfinns även på arbetsmarknaden, i skolan och i familjebildningen. Av dessa fyra arenor har kommunen stort inflytande i skolan och på bostadsmarknaden, men som arbetsgivare och i partnerskap med näringslivet även på arbetsmarknaden.

Andelen invandrade grannar respektive kollegor för människor födda utrikes och i Sverige

Källa: Nordström & Åslund, 2009

Häri ligger en del av förklaringen till sambanden mellan etnicitet och resursstyrka. I de mest resurssvaga bostadsområdena i Sverige bor numera huvudsakligen fattiga utomeuropeiska invandrargrupper. I dessa områden försörjer sig knappt 30 procent på förvärvsarbete. (Socialstyrelsen, 2010) Åtskillnaden på arbetsmarknaden liknar den på bostadsmarknaden med skillnaden att koncentrationen av enskilda etniska grupper är ännu tydligare. (Nordström & Åslund, 2009) Eftersom resursstyrka är direkt beroende av positionen på arbetsmarknaden bidrar alltså arbetsmarknadens etniska segregation till att stärka sambandet mellan resursstyrka och etnicitet. Samtidigt som den långvariga fattigdomen successivt minskat har den blivit mer koncentrerad till invandrargrupperna. Detsamma gäller ekonomiskt bistånd. I Sverige är drygt 60 procent av dem som haft ekonomiskt bistånd i fem år eller längre födda utomlands. (Socialstyrelsen, 2010)

Boendesegregationen i sin tur riskerar också att återverka på arbetsmarknaden, både genom tillgången till informella rekryteringsnätverk, men också för andra generationens invandrare genom skolan. Segregationen i grundskolan är stor, och är nästan helt kopplat till boendet. Gymnasieskolan är mindre segregerad och kan fungera som en mötesplats för ungdomar som bor åtskilda. Det är inom familjebildningen som den starkaste segregationen finns, hälften av alla som invandrat som barn har också en invandrad partner. Detta kan tas som ett tecken för

en kraftig segregation också i de sociala sammanhang där man träffar sin partner. (Nordström & Åslund, 2009)

Arbete innebär för individen många gånger mer än sysselsättning, inkomst och trygghetssystem. En arbetsplats är också ett forum för delaktighet, liksom frivilligverksamhet och daglig verksamhet. Med ökad pendling sträcks dessa nätverk ut över regionen och innebär nära relationer med människor på längre avstånd. Regionalt är arbetsplatser därför viktiga mötesplatser för människor från olika stadsdelar och kommuner och kan bidra till ökad integration.

Hur samverkar vi för en större integration på arbetsmarknaden och i skolan?

Är segregation alltid ett problem?

På längre sikt riskerar en stark segregation på många arenor att medföra negativa konsekvenser, såväl för individen som för samhället.

Etnisk och socioekonomisk segregation kan i viss utsträckning förklaras genom människors egna val. Men valmöjligheterna är för individen starkt begränsade av resursstyrka, bakgrund och kompetens. Det är framförallt högutbildade svenskar som väljer att bo och arbeta med andra svenskar. Det finns såklart personliga orsaker till valet av partner, liksom fördelar av arbeta tillsammans med människor från samma kultur eller språkområde. Men när orsakerna är diskriminering eller bristande tolerans för olikheter, och de individuella valen begränsas av felaktig information, falska föreställningar och kraftigt varierande resursstyrka, så är segregation ett allvarligt problem.

När staden på alla arenor är socioekonomiskt och etniskt segregerad kan man tala om en social fragmentering, där det inom staden uppstår enklaver med allt mindre kontakt. Om de sociala nätverken inom en region åtskiljs ger det också konsekvenser för en framtida kompetensförsörjning och ekonomisk tillväxt, då dessa är beroende av såväl geografisk som social rörlighet på arbetsmarknaden. Regionen riskerar alltså en splittring i parallellsamhällen, där varje samhälle har sina överenskommelser om hur demokratin ska fungera, överenskommelser som inte bara syns i paragrafer eller skrivningar. Det handlar om relationerna till beslutsfattare och välfärdssystemet, men också om mellanmännisklig tillit. Mellanmännisklig tillit och trygghet är nära sammankopplat med en välfungerande demokrati som i grunden bygger på relationerna mellan medborgare och institution. Misstro, rädsla och fördomar utgör hinder för sammanhållningen i samhället och vardagens upplevda trygghet återspeglar inte nödvändigtvis verkligheten. (Rothstein, 2004) En sådan

utveckling undergräver alltså inte bara möjligheterna att utnyttja storstadens mångfald och skalfördelar – en splittring som också kan medföra allvarliga motsättningar mellan människor inom regionen.

Hur kan vi gemensamt ta ansvar för att motverka segregationen i Göteborgsregionen?

BAKGRUND – RÅDSLAGSPROCESSEN

Rådslag 1: Vad är viktigt att samverka kring?

I slutet av 2002 inleddes tillsammans med Business Region Göteborg, BRG, en första rådslagsrunda i medlemskommunerna för att ringa in viktiga regionala samverkansområden. En viktig utgångspunkt var att regionen ska utvecklas så den blir attraktiv för människor att bo och verka i och ur alla aspekter långsiktigt hållbar. Det fanns en bred enighet om att frågor knutna till utvecklingen av den regionala strukturen är grundstenar i samverkansarbetet.

Rådslag 2: Hur kan vi samverka?

Under 2005 följdes dessa rådslag upp med en andra runda kring hur vi kan utveckla och fördjupa samarbetet kring de frågor som lyftes fram i den första rådslagsrundan. Fokus ställdes på områden eller frågor där samarbetet ännu inte inletts eller där samverkan skulle kunna utvecklas ytterligare. En tydlig vilja att samarbeta – med acceptans för varandras olikheter – uttrycktes.

Rådslag 3: Vi är överrens om målen

Inför det tredje rådslaget blev Västra Götalandsregionens visionsdokument "Vision Västra Götaland – Det goda livet" vägledande och den tredje rundan, som genomfördes i början av 2006 resulterade i att förbundsstyrelsen, i maj samma år, antog mål- och strategidokumentet "Uthållig tillväxt - mål och strategier med fokus på hållbar regional struktur". Såväl "Vision Västra Götaland" som "Uthållig tillväxt" tar sin utgångspunkt i visionen om hållbar utveckling och anger riktningen för en utveckling i balans mellan de ekonomiska, sociala och miljömässiga dimensionerna.

Rådslag 4: Nu tar vi gemensamt ansvar!

Rådslag 4, som genomfördes under två månader 2008, visade att kommunerna är beredda att ta ett gemensamt ansvar för att nå uppsatta mål och omsätta den politiska viljan till praktisk handling. Diskussionerna kretsade kring regionens fysiska struktur (infra-, grön- och bebyggelsestruktur) och med stöd av rådslagsdiskussionerna antog förbundsstyrelsen den 23 maj 2008 "Strukturbild för Göteborgsregionen. En överenskommelse om att vi gemensamt tar ansvar för att den

regionala strukturen är långsiktigt hållbar.” För detta nominerades GR till Sveriges Arkitekters planpris 2008.

En konstruktiv dialog politiker emellan

Huvudsyftet med GR:s rådslag är att föra en förutsättningslös dialog kring utvecklingen i Göteborgsregionen. Utvecklingen stannar inte upp och behov av förändringar och anpassning till nya förutsättningar kommer alltid att finnas. Rådslagen är en kontinuerlig process och för framtiden behövs därför fortsatta rådslag. Arbetet med strategin för uthållig tillväxt har väckt ytterligare frågor om ett gemensamt arbete kring den sociala dimensionen, utan att precisera vad som bör ingå i ett sådant arbete. Och även vid det fjärde rådslaget diskuterades ett antal regionala sociala samband, nu med anknytning till strukturbilden.

På uppdrag av Förbundsstyrelsen har GR:s Sociala styrgrupp sedan 2007 berett frågan om en kommungemensam diskussion om den sociala dimensionen. En sådan dialog syftar främst till att skapa en samsyn som kan ligga till grund för framtida överenskommelser om gemensamma ansvarsområden, insatser och erfarenhetsutbyten.

KÄLLFÖRTECKNING

- Andersson, R; Bråmås, Å; Hogdal, J (2009) Fattiga och rika – segregationen ökar: Flyttningsmönster och boendesegregation i Göteborg 1990-2006
- Boverket (2005) Är regionförstoring hållbar?
- Brå (2009) Otrygghet och Segregation: Bostadsområdets betydelse för allmänhetens otrygghet och oro för brott, Rapport 2008:16, Nationella trygghetsundersökningen
- Business Region Göteborg (2006) Tillväxt i Göteborgsregionen
- EU (2001) Strategi för hållbar utveckling
- EU (2006) Reviderad strategi för hållbar utveckling
- EU (2000) Lissabonstrategi för tillväxt och sysselsättning
- EU (2005) Reviderad Lissabonstrategi för tillväxt och sysselsättning
- Florida et al (2007) Sweden in the Creative Age
- FN (1948) Deklarationen om mänskliga rättigheter
- FN (1992) Agenda 21
- Friberg, Tora; Brusman, Mats; Nilsson, Micael (2004) Persontransporternas ”vita fläckar”. Om arbetspendling med kollektivtrafik ur ett jämställdhetsperspektiv, Linköpings universitet: Centrum för kommunstrategiska studier.
- Göteborgs Universitet (2006) Göteborgsakademiker 2006
- Institutet för framtidsstudier: Frivillig barnlöshet i Sverige
- Jacobs (1961/1992) The Death and Life of Great American Cities
- Nordström & Åslund (2009) Segregationen i storstäderna, SNS
- Rothstein (2004) Vilka är det som litar på sina medmänniskor?, i Holmberg och Weibull (red.) Lyckan kommer, lyckan går. SOM-rapport nr 36
- SCB
- SCB (2005) Välfärd Nr 3, sid 19-20
- Socialstyrelsen (2005) Hemlöshet i Sverige
- Socialstyrelsen (2010) Social Rapport 2010
- SOU 2007:39 Framtidens polis
- SOU 2007:35 Flyttning och pendling i Sverige, Bilaga 3 i Långtidsutredningen 2008
- Tullberg, M (2004) Flexible working hours – A new gender trap? Göteborgs universitet: Handleshögskolan
- Upp till 18 (2007) Barnombudsmannen (pågående forskningsprojekt)
- Vägverket (2005) Res Jämt – Tankar kring ett jämställt transportsystem, 2005:100
- Welin & Antoni (2006) Senior Göteborg, Väst-SOM
- Wilkinson & Pickett (2009) Jämlikhetsanden